

др Владимир ЧОЛОВИЋ
виши научни сарадник, Институт за упоредно право, Београд

САОСИГУРАЊЕ КАО ЗАШТИТА ОД МУЛТИПЛИКАЦИЈЕ РИЗИКА

Резиме

Ризик је један од основних елемената осигурања. Са друге стране, осигурање представља заштиту од реализације ризика. Али, до проблема може доћи када се тај ризик умножи и увећа, односно, када дође до мултипликације ризика. Да тај проблем постоји, говори и донећа Директива ЕУ „Солвенитет II“, као и случајеви удруживања више јаких осигуравајућих компанија у њул осигурања. Но, један од начина заштите од мултипликације ризика у области осигурања је и саосигурање, када више осигуравајућих друштва покрива исти ризик. Саосигурање је не-посредна, хоризонтална расподела ризика између саосигураваача који индивидуално преузимају свој део обавезе. Ниједан саосигураваач не одговара за обавезе других саосигураваача. Код саосигурања је најважније одабрати одговарајући модел овог облика осигурања, како би се јасно дефинисао и однос између више осигуравајућих друштва и осигураника са једне стране и однос између самих осигураваача, са друге стране. У Србији саосигурање регулишу Закон о облигационим односима и Закон о осигурању, на исти начин. Саосигурање би у нашој земљи морало имати значајније место, чиме би били више заштићени и осигураници и осигураваачи.

Кључне речи: саосигурање, осигураваач, осигураник, реосигурање, њул осигурања, „Солвенитет II“.

Учешће више осигураваача у једном уговору у осигурању, као и њихово удруживање у пул осигурања представљају заштиту од повећаних ризика, који се могу појавити у овој делатности. Оно што се догодило 2008. године, говори о томе да постоји оправдан страх од све већег множења тих ризика и да опасностима од тих ризика може адекватно одговорити заједнички капитал више осигуравајућих друштава. Наиме, те године су се пет највећих европских осигураваача асистенције ујединили у пул осигурања и то: *Fidelia assistance* из Француске, *EuroCross International* из Холандије, Чешке и Бугарске, *Mobi 24* из Швајцарске, *Roland assistance* из Немачке и *SOS international* из скандинавских земаља. Ова друштва су основала *Astrum Assistance Alliance* са седиштем у Цириху. *Astrum Assistance Alliance*, као основни циљ, наводи стварање међународне мреже за боље пословање, уз помоћ локалних кадрова сваке чланице овог друштва. Ово друштво има задатак да понуди нова решења, као и да смањи трошкове клијената, који буду користили његове услуге. Сарадња чланица овог друштва јача позицију на међународном тржишту.¹ Сва наведена друштва, односно, чланице *Astrum Assistance Alliance*, користе заједничку мрежу која се састоји од 100.000 давалаца разних услуга у више од 180 земаља која опслужује преко 40 милиона грађана, односно, клијената.²

Ризик је један од основних елемената осигурања. Без ризика не би било ни осигурања. Но, поставља се питање који инструменти стоје на располагању када се тај ризик увећа, односно, умножи. Један од начина заштите од увећаних ризика у осигурању је пул осигураваача, али он није, као институт, предвиђен у нашем законодавству више од двадесет година. Закон о основама система осигурања имовине и лица,³ који је донесен 1990. године, предвиђао је могућност оснивања пулова за осигурање, односно, реосигурање. Овај закон је дефинисао да два или више осигуравајућих друштава могу основати пул за обављање послове саосигурања, као и реосигурања имовине и лица. Пул осигурања се оснивао уговором и он је у промету иступао у своје име и за свој рачун, односно, својих оснивача. Оснивачи одговарају за обавезе које пул преузима по основу послова саосигурања или реосигурања. Та одговорност се утврђује уговором о оснивању, статутом пула и другим општим актима. Такође, наведени Закон је предвиђао да ће се на оснивање пула примењивати његове одредбе о оснивању деоничког друштва.⁴

1 Извор: <http://astrumalliance.com/index.php>.

2 Преузето са: <http://www.osiguranje.hr/Default.aspx?pretraga=Fidelia%20assistance>.

3 Закон о основама система осигурања имовине и лица (Сл. лист СФРЈ, бр.17/90, 82/90, Сл. лист СРЈ, бр. 31/93, 24/94).

4 Закон о основама система осигурања имовине и лица, члан 33.

Пул осигурања није више предвиђен у домаћем законодавству. О њему нема речи ни у Закону о осигурању имовине и лица из 1996. године,⁵ ни у Закону о осигурању из 2004. године (даље: ЗОС).⁶ То значи да осигуравајућим друштвима остају класични институти заштите од повећаних ризика у осигурању, а то су саосигурање и реосигурање. Саосигурање је у нашој држави предвиђено у два законска акта, у којима су дефинисана општа правила о овом институту. У ЕУ је овај облик осигурања дефинисан у посебној Директиви, али је у 2009. години донета Директива која се, пре свега, односи на управљање ризицима и чије одредбе имају велики утицај на дефинисање односа у уговору о саосигурању. Иначе, саосигурање је облик осигурања који представља учешће два или неколико осигуравача непосредно у закључивању уговора о осигурању, тако да сваки осигуравач преузима покриће одређеног дела ризика.⁷

І Управљање ризиком у осигуравајућем друштву

Ризик је стање неизвесности. Но, ризиком се може управљати, што доприноси његовом оптималном смањивању. Управљање ризиком представља његову обраду, која се састоји из три основне компоненте: идентификације и оцене ризика; избора и примене метода управљања ризиком; и надзора над резултатима примењеног метода. Идентификација и оцена ризика је поступак усмерен ка индивидуализацији и дефинисању ризика, а што мора имати основ у квалитету прикупљених информација. Избор и примена метода оптималног управљања ризиком је поступак усмерен на свођење ризика на прихватљив обим. Надзор над резултатима примењеног метода је поступак усмерен ка квалитативној и квантитативној разради економских ефеката произведених у поступку управљања ризиком. Из свега наведеног можемо закључити да је најважнији елемент управљања ризиком избор одговарајућег метода управљања, обзиром да тај избор мора имати основ у одговарајућој доброј процени.⁸

Заштита од ризика зависи, на првом месту, од правилне процене и деобе ризика, која зависи од три фактора: 1) први фактор се односи на бонитет осигуравача. Осигуравач мора имати довољна средства, да би могао да изврши поделу ризика у оквиру своје организације осигурања,

5 Закон о осигурању имовине и лица (*Сл. лист ЦРЈ*, бр. 30/96, 57/98, 53/99 и 55/99).

6 Закон о осигурању Републике Србије (*Сл. гласник Р. Србије*, бр. 55/04, 70/04-исправка, 61/05, 61/05-др. закон, 85/05-др. закон, 101/07, 63/09-УС, 107/09).

7 М. Ђурак, Д. Јаковчевић, *Осигурање и ризици*, Загреб, 2007, стр. 282.

8 Б. Матијевић, *Осигурање (менаџмент-економија-право)*, Задар, 2010, стр. 149–150.

2) други фактор је величина ризика, која мора бити изражена кроз суму осигурања, 3) трећи фактор је однос првог и другог фактора, односно, однос између бонитета осигураваача и величине ризика. Када је тај однос негативан, тј. када је величина ризика толика да би угрозила бонитет осигураваача, тада осигураваач повећава свој бонитет, односно, могућност осигурања, или кроз реосигурање или кроз саосигурање. Морамо рећи да саосигурање не искључује могућност реосигурања. Наиме, ако је величина ризика таква да прелази бонитет, односно, капацитет саосигураваача, тада вишак ризика треба да буде покривен реосигурањем. Реосигурање, у овом случају, може бити извршено на два начина: сваки саосигураваач ће реосигурати вишак ризика изнад свог капацитета; или ће водећи осигураваач покрити ризик изнад капацитета свих саосигураваача. Основни циљ оваквог покривања ризика је примарна деоба ризика ради његове неутрализације и сигурности обављања делатности осигурања, што је и основни економски аспект саосигурања.⁹

Иначе, осигурање као делатност, по својој природи, не може да пројектује своје приходе, као што је то случај у другим делатностима. Код осигурања се може очекивати да ће се, у целини, на великом броју појединачних случајева, остварити сви приходи. Једно од питања које се поставља код дефинисања ризика, јесте и израчунавање премијске стопе, односно, тарифе премија. Наиме, да би се израчунала потребна премијска стопа за један индивидуалан ризик или за хомогену групу ризика, потребно је да осигураваач сједини податке о ризицима исте врсте у сопственом портфељу. Осигураваач то може чинити и са другим осигураваачима, односно, тада говоримо о заједничким подацима осигуравајућих друштава. Када се, на основу прикупљених статистичких података, утврде нове премијске стопе, тада се коригују тарифе премија. Значи, премијска стопа зависи од повољних или неповољних карактеристика ризика.¹⁰

На правилно дефинисање ризика утичу и други елементи, као што су: инфлација; промене метода везане за индустријске ризике; и промене вредности и стандарда понашања. Ти елементи могу довести и до мултипликације ризика.¹¹

1. Мултипликација ризика

Мултипликација ризика не односи се само на повећање броја ризика, већ и на повећање величине ризика. Једно од решења за неутра-

9 Б. Матијевић, *нав. дело*, стр. 153-154.

10 Д. Огризовић, *Економика осигурања*, Сарајево, 1985, стр. 583.

11 Д. Огризовић, *нав. дело*, стр. 584.

лизацију мултипликације ризика је и саосигурање. Саосигурање је и у раном развоју осигурања успешно ублажавало могућност повећања ризика, а за данашње место саосигурања у неутралисању мултипликације ризика и брокерима, који су створили тзв. *risk market*.¹² Но, код увећавања ризика, кључни елемент је избор најбољег метода управљања тим ризиком или ризицима. Сви методи управљања ризицима се крећу од метода којима се они избегавају до метода којима се они „трансферишу“ на другог. Кад говоримо о „трансферу“ ризика, мислимо на пребацивање тог ризика на осигуравача. Али, кад је у питању мултипликација ризика, тада морамо имати на уму честу поделу тог „трансфера“, односно, пребацивање ризика на више осигуравача. Наравно, најважније је одредити, на који начин ће осигуравајуће друштво дефинисати величину једног или више ризика у односу на капитал којим располаже.

II Појам и развој саосигурања

Послови саосигурања су закључивање и извршавање уговора о осигурању са више друштава за осигурање која су се споразумела о заједничком сношењу и расподели ризика. Значи, овде имамо више осигуравача који, заједнички, закључују уговор о осигурању и сразмерно носе ризик, односно, сразмерно исплаћују уговорену суму, ако дође до штете, тј. осигураног случаја, али тако да укупан збир њихових покрића не прелази осигурану вредност.¹³ Реч је о непосредној, хоризонталној расподели ризика између саосигуравача¹⁴ који индивидуално преузимају свој део обавезе. Ниједан саосигуравач не одговара за обавезе других саосигуравача. Саосигурање се примењује само у изузетним случајевима, када се ради о крупним и тешким ризицима, које не може да преузме један осигуравач. Уговором о саосигурању ствара се ланчана обавеза неколико саосигуравача према истом осигуранику. Хоризонталном деобом једног ризика, сваки од саосигуравача преузима свој део обавезе, односно, покрива свој део суделовања у сношењу ризика. Код саосигурања се подразумева присуство два или више осигуравача непосредно у закључивању једног уговора о осигурању, тако да сваки осигуравач преузима покриће одређеног дела ризика. Саосигурање, у суштини, представља расподелу једног ризика на неколико делова које сваки осигуравач преузима у директно покриће из заједничког уговора или заједничке полисе осигурања. Осигуравач који је покретач обавезе из осигурања, путем уговора о саосигурању, јесте такозвани водећи

12 Б. Матијевић, *нав. дело*, стр. 161.

13 П. Шулејић, *Право осигурања*, Београд, 2005, стр. 74.

14 *Ibidem*.

осигуравач.¹⁵ Њему, обично, остали саосигуравачи поверавају извршење обрачуна и наплату премије осигурања, коју он затим расподељује на остале саосигураваче. Код уговора о саосигурању постоји самосталност и независност обавеза сваког саосигуравача. Обавеза сваког саосигуравача искључиво је његова и ни у ком случају се не преноси на остале саосигураваче.

Другим речима, као да је уговарач осигурања закључио са сваким саосигуравачем посебан уговор о осигурању. Саосигурање је неопходно разликовати од вишеструког осигурања, тј. када је неки предмет осигуран код неколико осигуравача од истог ризика, за исти интерес и на исто време. У саосигурању се закључује један уговор о осигурању, а код вишеструког осигурања закључује се неколико самосталних уговора. При том поједини осигуравачи у тренутку закључења уговора не знају за остале уговоре. И саосигурање представља директно осигурање, с тим што, овде, имамо више осигуравача као уговорну страну. Иначе, организација расподеле ризика код саосигурања је мого сложенија у односу на организацију ризика код реосигурања.¹⁶

Код саосигурања можемо разликовати поједине послове, које делимо на активне и пасивне послове. За осигуравача активни послови представљају преузимање удела у ризику од других осигуравача, док пасивни послови представљају планирање вишка ризика другим осигуравачима. Код пасивних послова, премија саосигурања, која се утврђује на основу удела других осигуравача, представља расход пословања, а удео у штетама других осигуравача представља приходе пословања.

Кад је у питању развој саосигурања као облика покривања ризика, оно се развија упоредо са развојем првих техника расподеле ризика. Као први документ у коме се наводи саосигурање спомињу се антверпенске „*Ordonnantie*“ из 1563. године. Осим тог документа, и Краљевски декрет париске „*Chambres de assurances et grosses aventures*“ из 1668. године је уређивао саосигурање. Међутим, тек за осамнаести век везујемо расподелу ризика између више осигуравача који учествују у једном истом подухвату осигурања. Највећи утицај на развој осигурања имала је појава независних посредника (брокера), када је дошло до напуштања тзв. случајног саосигурања, односно, закључење таквог уговора од стране више осигуравача случајно. Почело је да се развија саосигурање које је засновано на реалним захтевима ризика и осигураника, а у коме сваки од саосигуравача носи свој део покрића.¹⁷

15 Д. Мркишић, З. Петровић, К. Иванчевић, *Право осигурања*, Београд, 2006, стр. 157.

16 И. Јанковец, „Саосигурање као правни однос“, *Анали ПФ у Београду*, бр. 1-4/1983, стр. 369.

17 Б. Матијевић, *нав. дело*, стр. 151.

Кад је у питању бивша СФРЈ, након Другог светског рата, саосигурање се први пут помиње у Решењу министра финансија VII, бр. 8551 од 30.10.1945. о кажњавању Осигуравајућег друштва „Rosija Fonsier“ из Београда, којим се забрањује приватним осигуравачима да, без посебног одобрења Савезног министарства финансија осигуравају државну имовину или имовину државних предузећа.

Саосигурање се наводи и у члану 13, ст. 3 Основног закона о осигурању и осигуравајућим организацијама из 1967. године:¹⁸ „Осигуравајући завод који обавезе по основу осигурања не покрива премијом и резервама осигурања, дужан је да путем реосигурања или саосигурања обезбеди покриће тих обавеза.“ Исто тако, у члану 20, ст. 1 Закона о условима за оснивање и пословање осигуравајућих завода и завода за осигурање¹⁹ се наводи следеће: „...део обавеза по основу осигурања и реосигурања који се не може обезбедити путем реосигурања или саосигурања у Југославији, може се обезбедити реосигурањем у иностранству.“ У члану 26 Закона о основама система осигурања имовине и лица²⁰ се наводи: „Заједница осигурања, односно, заједница ризика покрива обавезе по основу осигурања средствима удруженим у заједницу, саосигурањем (преузимањем ризика заједно са другим заједницама осигурања, односно, заједницама ризика...)“. Најзад, 1. јануара 1982. године закључује се Мултилатерални споразум о саосигурању²¹ у коме се, у члану 1., наводи: „Предмет Споразума је саосигурање, односно, заједничко преузимање ризика осигурања основних средстава, залиха робе, сировине и материјала Савезне дирекције за резерве индустријских производа, на основу уговора о осигурању ове дирекције и заједница осигурања.“

III Регулисање саосигурања

Регулисање саосигурања у нашој земљи посматрати кроз два законска акта. Један је Закон о облигационим односима (даље: ЗОО), а други је, већ наведени, ЗОС. У ЗОО се наводи следеће: „Кад је уговор о осигурању закључен са више осигуравача који су се споразумели о

18 Основни закон о осигурању и осигуравајућим организацијама (*Сл. лист СФРЈ*, бр. 7/67).

19 Закон о условима за оснивање и пословање осигуравајућих завода и завода за осигурање (*Сл. лист СФРЈ*, бр. 18/67).

20 Закон о основама система осигурања имовине и лица (*Сл. лист СФРЈ*, бр. 24/76).

21 Мултилатерални споразум о саосигурању су потписале све заједнице осигурања (осигуравајућа друштва) са Савезном дирекцијом за резерве индустријских производа. Б. Матијевић, *нав. дело*, стр. 151–152.

заједничком сношењу и расподели ризика, сваки осигуравач назначен у полиси осигурања одговара осигуранику за потпуну накнаду.²² Из наведеног произлази да је у ЗОО прихваћен принцип солидарне одговорности саосигуравача. Значи, без обзира на преузете уделе у сношењу и расподели ризика, а што је дефинисано уговором, осигураник може од сваког саосигуравача да захтева исплату целокупне накнаде, односно суме осигурања. Правни односи између саосигуравача, односно, међусобно изравњавање исплаћеног износа, није од значаја за осигураника. Оваквим дефинисањем саосигурања, ЗОО штити интересе осигураника. До међусобног изравњавања између саосигуравача ће доћи у складу са уговором о саосигурању. Са друге стране, ЗОС помиње саосигурање у више одредаба. Но, ради се о општим одредбама везаним за делатност којим се бави осигуравајуће друштво, затим за акте тог друштва, управљање ризиком, надзор над радом осигуравајућег друштва, послове актуара, итд. ЗОС дефинише да делатност осигурања чине послови осигурања, послови саосигурања и послови реосигурања, као и послови који су, непосредно, повезани са пословима осигурања.²³ Значи, као облик осигурања, ЗОС наводи саосигурање. Осим тога, ЗОС дефинише саосигурање и наводи да послови саосигурања представљају закључивање и извршавање уговора о осигурању са више друштава за осигурање која су се споразумела о заједничком сношењу и расподели ризика.²⁴ На крају, кад је у питању саосигурање, ЗОС наводи да осигуравајуће друштво поступа по правилима о управљању ризиком, ако у свом пословању обезбеђује саосигурање и реосигурање вишкова ризика изнад максималног самопридржаја.²⁵ Као што смо рекли, ради се о општим одредбама о саосигурању. Ниједан од наведених законских аката не дефинише саосигурање са било ког другог аспекта, који би детаљније објаснио однос саосигуравача и осигураника, са једне стране, као и међусобни однос саосигуравача, са друге стране.

1. Директива ЕУ „Солвентност II“

Осим регулисања саосигурања у Србији, поменућемо и регулисање овог облика осигурања у ЕУ. Наиме, у ЕУ је донета Директива о саосигурању бр. 78/477 од 30. маја 1978. године, која омогућава осигуравачима који имају седиште у некој од држава чланица да ризик пренесу и на осигуравајућа друштва из других земаља чланица, при чему водећи

22 ЗОО, чл. 935.

23 ЗОС, чл. 2, ст. 1.

24 ЗОС, чл. 2, ст. 3.

25 ЗОС, чл. 125, ст. 1.

осигуравач не мора да има седиште у држави у којој се налази ризик.²⁶ Треба имати у виду да је ова директива донесена 1978. године, када је тржиште осигурања ЕУ (тада ЕЗ) било значајније нехомогеније. Нови ЕУ правни оквир подразумева уједначеније критеријуме, због Директиве Солвентност II, која у члановима од 190 до 196, регулише питање саосигурања у заједници. Поменути чланови Директиве Солвентност II бр. 2009/138/ЕС²⁷ односе се на следеће врсте осигурања: каско, карго, осигурање имовине од пожара и других опасности, осигурање од одговорности (у саобраћају и општа одговорност). Услови које је неопходно да се испуне да би се примењивао законски оквир дефинисани су чланом 190 Директиве: ризик мора бити велики; ризик мора бити покривен јединственим уговором, са свеукупном премијом и на јединствен временски период од стране два или више саосигуравача од којих је један водећи; ризик се мора налазити у оквиру Заједнице; водећи саосигуравач има третман као осигуравајуће друштво које носи цео ризик; најмање један саосигуравач мора бити из земље чланице различите од водећег; водећи саосигуравач у потпуности преузима улогу „водећег“ а што се, нарочито, односи на одређивање услова осигурања и премије; одредбе Директиве Солвентност II које се односе на слободу пружања услуга односе се само на водећег саосигуравача. Остали послови саосигурања (они на које се не односе наведени услови) су правно могући (нису забрањени), али се на њих односе остали чланови ове Директиве (као и на уобичајене послове осигурања). Уводи се обавеза вођења статистичких података из којих се може пратити и обим послова саосигурања у оквиру ЕУ.

Значи, према Директиви „Солвентност II“, узимају се у обзир сви ризици са којима се суочава осигуравајуће друштво на тржишту,²⁸ што указује на чињеницу да прописани износ капитала рефлектује како ризик осигурања, тако и кредитни ризик, ризик пословања, тржишни ризик и ризик ликвидности.²⁹ Дакле, намера је да се формирањем ових граничних вредности и њиховом проценом за много краће периоде, обе-

26 J. Пак, *Хармонизација прописа о осигурању са Директивама Уније, Хармонизација домаће законодавства са правом Европске уније: Осигурање, Слобода кретања робе и калитетала, Право конкуренције*, Институт за упоредно право, Монографија 153, Београд, 2004, стр. 19.

27 Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II) (OJ L 335/1, 17.12.2009.).

28 J. Buckham, J. Wahl, S. Rose, *Executive's Guide to Solvency II*, Wiley, New Jersey, 2011, стр. 2.

29 J. Комељ, J. Долничар, „Изазови и могућности у осигурању и реосигурању са нагласком на Солвентност II“, презентација, 18. сусрет осигуравача и реосигуравача СОРС 2007, Сарајево, 2007, стр. 11.

збеди већи степен заштите осигураника и других корисника осигурања од неочекиваних губитака.³⁰

IV Модели саосигурања

Као што смо рекли, регулисање саосигурања мора бити везано за регулисање начина управљања ризицима, обзиром да до саосигурања и долази због повећаног ризика. У вези са тим, веома је битно одредити односе између саосигураваача и улогу водећег међу њима, а то значи да треба дефинисати одговарајуће моделе саосигурања. Кад говоримо о моделима саосигурања, морамо да имамо на уму да је оно и уговорни однос и покриће ризика, односно, одређеног дела ризика. Тако, према облику уговарања, саосигурање делимо на:

- Аутоматско или оквирно саосигурање. Оно представља такав начин прихватања удела у ризику, код којег су се осигураваачи споразумели, на бази реципроцитета, да ће аутоматски партиципирати у одређеним ризицима са одговарајућим уделима. Код овог начина морају закључити уговор о заједничком ношењу и расподели ризика, у коме морају да дефинишу сва битна питања, која се тичу: предмета саосигурања; основа расподеле ризика; износа до ког су спремни аутоматски партиципирати у ризику; и начина обављања послова саосигурања. Наравно, осигураваачи могу дефинисати и друга питања од значаја за функционисање уговора о саосигурању.
- Факултативно саосигурање, код кога се уговарање осигурања и расподела ризика врши по појединачној основи. За сваки такав ризик се закључује посебан уговор о саосигурању. Наравно, за сваки ризик се издаје и посебна полиса осигурања, у којој се може, али и не мора навести удео сваког осигураваача. У том уговору треба решити и све остало што је битно и неопходно за тај уговорни однос између осигураваача који су ризик преузели путем саосигурања. Код факултативног облика саосигурања могу се појавити два начина уговарања: 1) да два или више осигураваача заједнички врше преузимање ризика у осигурање; 2) да осигураваач коме је понуђен ризик у осигурање нуди другим осигураваачима одговарајуће учешће у том ризику.³¹

Са друге стране, основ саосигурања је у деоби ризика на више осигураваача, код које сваки од њих преузима на себе одређени удео. Из овог основа произлазе два основна модела саосигурања:

30 J. Buckham, J. Wahl, S. Rose, *нав. дело*, стр. 2.

31 М. Ђурак, Д. Јаковчевић, *нав. дело*, стр. 287–288.

- саосигурање у коме је именован водећи осигуравач и саосигурање се спроводи преко њега, по овлашћењу или самостално;
- саосигурање које се спроводи посредством свих осигуравача који учествују у том односу; и
- саосигурање у коме један саосигуравач „трансферише“ део ризика другим саосигуравачима, независно од воље осигураника.

Кад је у питању саосигурање које се спроводи преко водећег осигуравача, тада један осигуравач обавља све послове, од преговора до испуњавања уговора. Водећи осигуравач може поступати по овлашћењу, које је добијено унапред, пре започињања преговора у вези закључења уговора, а, исто тако, он ове послове може обављати самостално, када ће другим саосигуравачима понудити одређено покривање дела ризика у уговору о саосигурању. Кад је у питању саосигурање које се спроводи преко свих осигуравача, тада они, заједнички, учествују у свим пословима у вези закључења и спровођења уговора о саосигурању. Изузетно се може одредити да се само испуњење уговора повери једном од саосигуравача.³² На крају, код саосигурања у коме један саосигуравач, независно од воље осигураника, „трансферише“ део ризика другим саосигуравачима, тада водећи саосигуравач (условно речено) преузима цео ризик на себе, обзиром да само он уговорни однос са осигураником. Он, значи, прикупља премију, обрађује штете и врши друге послове, који се тичу покривања ризика. У случају штете осигураник може тражити накнаду само од тог осигуравача са којим има уговор о осигурању, док се он касније регресира од осталих саосигуравача. Контрола процеса процене и ликвидације штете, као и динамика исплате премије и регреса штета се дефинише уговором међу осигуравачима који заједнички носе ризик.³³

32 Б. Матијевић, *нав. дело*, стр. 156.

33 Иначе, овај модел саосигурања се примењује, иако постоји недоумица у вези његове „дефиниције“, јер је тачније да се назове *пропорционално реосигурање* него саосигурање. Наиме, у Закону о осигурању Републике Словеније (Закон о заваровалништву (пречишћени текст) обј. у *Урадни лист Р. Словеније* бр. 99/2010) се, у члану 14, став 10, одређује да осигуравач може обављати послове индиректног осигурања, под којим се дефинишу послови преузимања индивидуалних ризика или кроз опционо саосигурање или кроз факултативно квотно реосигурање. Наведено је било неопходно, да би се правно дефинисао и легализовао посао који по својој суштини представља реосигурање и да би се на тај начин заобишао реосигуравач. У питању су случајеви када се осигуравају осигураници који ризике имају ван територије Словеније, тј. ван ЕУ, а који се због локалних закона морају осигурати код домаћих осигуравача. Дефиницијом наведене одредбе, словеначки осигуравачи преузимају вишак ризика на себе, без коришћења капацитета реосигурања.

V Уговор о саосигурању

Неколико речи и о основним карактеристикама уговора о саосигурању. Овај уговор је именовани уговор који је могуће дефинисати као уговор о осигурању код којег се на једној страни појављује више осигуравача који су се споразумели о заједничком сношењу и расподели ризика. Значи, код овог уговора се као посебност истиче плуралитет осигуравача. Уговор о саосигурању се, условно речено, убраја у вишеструка осигурања, што значи да је једна ствар осигурана код више осигуравача од истог ризика, за исто време и за исти интерес, али, тако, да збир свих сума осигурања не прелази вредност те ствари. Због тога се уговор о саосигурању назива вишеструким осигурањем у ужем смислу. Саосигурање и вишеструко осигурање се разликује због међусобних односа саосигуравача, који су код вишеструког осигурања међусобно независни, док код саосигурања то није случај. Са друге стране, саосигурање се разликује од реосигурања, не само због хоризонталне и вертикалне деобе ризика, већ и због тога што код саосигурања постоји сагласност уговарача осигурања о деоби ризика на више осигуравача, док је код реосигурања однос између уговарача осигурања и осигуравача независан од односа између осигуравач и реосигуравача. Саосигурање се разликује и од пула осигурања, обзиром да му недостаје интерес, јер се код пула осигурања удружују због профита. Исто тако, саосигурање се разликује и од двоструког осигурања, јер код саосигурања збир сума не прелази вредност осигуране ствари. Саосигурање морамо разликовати и од интерног осигурања, које се спроводи преко филијала осигуравајућег друштва у другим државама, као и од индиректног осигурања које се спроводи преко сартиве компанија (сопствених осигуравајућих друштава). Код саосигурања разликујемо три врсте односа. То су: 1) однос саосигуравача и уговарача осигурања, 2) однос саосигуравача и водећег осигуравача у том односу; и 3) међусобни однос саосигуравача.³⁴ Сви наведени односи зависе, на првом месту, од примењеног модела саосигурања. Но, можемо рећи, да је однос саосигуравача и уговарача осигурања независан од међусобних односа саосигуравача, затим да однос водећег осигуравача и саосигуравача зависи од тога да ли водећи осигуравач поступа по овлашћењу или самостално, као и да је међусобни однос саосигуравача одређен у зависности од врсте послова које обављају саосигуравачи.

34 Б. Матијевић, *нав. дело*, стр. 158.

VI Закључак

Да би једно осигуравајуће друштво успешно или, бар, солидно пословало, потребно је да осигурава ризике које, својим капиталом, односно, бонитетом, може да покрије. Добра процена ризика је основни услов за добро функционисање осигурања. Увек морамо имати на уму да је боље осигурати пуно малих ризика, него мали број великих ризика. Уосталом, зна се да један осигурани случај, ако је великих размера, може довести у питање егзистенцију једног осигуравајућег друштва. У вези са овим, поставља се питање искоришћења саосигурања као инструмента заштите од повећаног ризика код нас. У пракси не срећемо често случајеве саосигурања. Регулисање саосигурања у Србији можемо свести на дефинисање општих питања у овој области. Можда је требало детаљније дефинисати односе осигуравача, односно, саосигуравача у једном таквом уговору, без обзира на постојање и примену општих правила. Осим тога, пул осигурања није предвиђен у законодавству Србије. Питамо се, због чега? Ситуација у свету демантује нашег законодавца. Чак и највећа осигуравајућа друштва не могу сама пословати на тржишту осигурања. Но, пул осигурања претпоставља дефинисање многих питања везаних за односе између чланова пула.

Основни проблем везан за солвентност своди се на одређивање минималног износа капитала које осигуравајуће друштво мора да поседује за сигурно пословање. Прелаз са класичних или стандардних модела управљања ризиком на интерне моделе које ће употребљавати поједини осигуравачи, није ни једноставан, ни безопасан, као ни јефтин. Циљ примене Директиве „Солвентност II“, која ће се примењивати од јануара 2013. године, јесте увођење свеобухватног управљања ризиком у циљу заштите осигураника.³⁵ Сама „Солвентност II“ даје могућност примене интерних модела, прилагођених сваком осигуравачу, односно, његовој ситуацији.³⁶ То, практично, значи да ће од процене ризика и величине капитала зависити и облик осигурања. Наравно, поставља се питање где је место наше земље у примени свих ових правила која су донета у оквиру ЕУ. То место свакако постоји, имајући у виду да би Србија, у зависности од свог статуса према ЕУ, могла преузети правила „Солвентност II“. Та правила би могла утицати и преко реосигурања, као и преко осигуравајућих друштава која су у власништву власника из земаља ЕУ. Но, у сваком случају, саосигурање би морало да има значајније место на нашем тржишту осигурања чиме би били више заштићени и осигураници и осигуравачи.

35 Background to the Solvency II Project, доступно на адреси: http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/solvency/background_en.htm.

36 Види: www.osiguranje.hr.

Vladimir ČOLOVIĆ, PhD
Senior Research Associate, Institute of Comparative Law, Belgrade

COINSURANCE AS PROTECTION AGAINST RISK MULTIPLICATION

Summary

Risk is one of the basic elements of insurance. On the other hand, insurance is a protection against the realization of risk. But problems can occur when the risks multiply and increase, ie., when it comes to the multiplication of risks. That this problem exists, says the adopted EU Directive "Solvency II", as well as, several cases of association of insurance companies in the insurance pool. But one way of the protection against the multiplication of risks in the topic of insurance is the coinsurance, when more insurance companies cover the same risk. Coinsurance is the immediate, horizontal distribution of the risk between the coinsurers, that the individual take his share. One coinsurer is not responsible for the liabilities of the other coinsurers. The most important, in this form of insurance, is the selection of appropriate model of the coinsurance. This would clearly define the relationship between several insurance companies and insurers, on the one hand, and the relationship between the insurers themselves, on the other side. In Serbia, coinsurance regulates the Act on Obligations and the Insurance Act, but in a general way. In our country, coinsurance must have a significant place. This would achieve greater protection to the insured and insurer.

Key words: *coinsurance, insurer, insured, reinsurance, pool insurance, "Solvency II".*